

Таким чином, послідовна, поетапна політика впровадження дієвої системи екоаудиту для підприємств є одним з найважливіших аспектів на шляху екологізації економіки України в цілому.

Тепер визначимо пріоритетні вигоди від запровадження системи екоаудиту:

- 1) сприяння плануванню природоохоронних заходів на всіх стадіях життєвого циклу продукції чи процесу;
- 2) встановлення шляхів досягнення цілей щодо раціонального рівня використання виробничого потенціалу;
- 3) поліпшення репутації організації та збільшення її частки на ринку;
- 4) вдосконалення управління витратами;
- 5) зменшення кількості інцидентів, які призводять до юридичної відповідальності;
- 6) економія сировини, матеріалів та енергії;
- 7) спрощення процесу отримання дозволів (ліцензій) на здійснення діяльності та надання послуг;
- 8) створення сприятливих умов для розвитку й участі у вирішенні екологічних питань.

Окремої уваги потребують вигоди від екологічного аудиту для товаровиробника, а саме:

- 1) зменшення витрат на видалення відходів шляхом зменшення їх маси;
- 2) зменшення витрат на сировину шляхом більш ефективного її використання та зменшення маси відходів;
- 3) зменшення витрат на виробництво шляхом використання кращих технологій та підвищенню ефективності технологічного процесу;
- 4) зменшення витрат на воду та енергію завдяки більш економному та раціональному їх використанню;
- 5) розширенню ринків збуту товарів серед “екологічно свідомих” покупців;
- 6) поліпшенню репутації підприємства, особливо коли воно має “зелену позначку” завдяки екоаудиту.

Література

1. ЗУ “Про екологічний аудит” від 24 червня 2004 р., № 1862–4 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2006. – № 4. – С. 261–274.

2. Положення “Про ведення реєстру екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту. Затверджено наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 12 січня 2005 р., № 7 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2006. – № 4. – С. 274–279.

3. Екологічний аудит : навч. посібник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький. – К. : Символ-Г, 1997. – 220 с.

4. Рассулова Н. В. Аудит природоохранной деятельности: состояние и развитие / Н. В. Рассулова // Прометей. Региональ. сб. науч. тр. по эконом. – Донецк : ДЭГИ, 2004. – № 2. – С. 96–97.

УДК 658.589

Ю. С. ГОЛОВІНА

Запорізька державна інженерна академія

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Проведений аналіз визначення поняття інноваційного потенціалу підприємств. Детально розглянуто та охарактеризовано складові елементи структури інноваційного потенціалу підприємства. Дослідженні питання формування, управління та наведено систему показників, які характеризують рівень інноваційного потенціалу підприємства.

The article includes an analysis of determination of the concept of innovative potential of enterprises. The elements of structure of innovative potential of enterprise are considered and described in details. The issues of forming and management are researched, and the system of indexes which characterize the level of innovative potential of enterprise is proposed.

Національні програми відродження України як високотехнологічної держави передбачають побудову нової системи суспільного виробництва, що характеризується зростанням обсягів виробленої продукції та підвищенням її конкурентоспроможності на світовому ринку, оновленням основних виробничих фондів, впровадженням новітніх технологій, збільшенням частки високотехнологічних галузей у загальній структурі національного виробництва за рахунок використання власного інноваційного потенціалу. У зв'язку з цим будь-які питання, пов'язані із вивченням інноваційного потенціалу, набувають все більшої актуальності, викликають неабиякий інтерес у політичній, науковій та підприємницькій аудиторії [1, с. 180].

В основі інноваційного розвитку підприємства закладений безперервний і цілеспрямований процес пошуку, підготовки та реалізації нововведень, які дають змогу не тільки підвищити ефективність функціонування суспільного виробництва, а принципово змінити способи його розвитку. Інноваційна діяльність в умовах переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку набуває особливого значення. Охопивши різні аспекти ринкових відносин, інноваційний процес сприяє зростанню промислового виробництва, дає змогу підвищувати продуктивність праці, залучати до виробничої сфери нові резерви.

Основною передумовою ефективного управління підприємством в сучасних умовах є відповідна оцінка його потенційних можливостей. В сфері стратегічного управління інноваціями особливу увагу слід приділити аналізу інноваційного потенціалу підприємства. Для початку потрібно зрозуміти саму сутність поняття “інноваційний потенціал підприємства” та визначити елементи з яких складається його структура. Має бути розроблена методика його оцінки, яка б давала найбільш повну картину рівня інноваційної діяльності на підприємстві, узагальнювала його стан та надавала б можливість формувати найприйнятнішу інноваційну стратегію розвитку підприємства [2, с. 45].

Інноваційний потенціал – це та “сила” (виходячи з латинського походження слова – *potentia* – сила), яка визначає здатність країни, галузі, регіону або підприємства до інноваційної діяльності. Інноваційний потенціал являє собою сукупність елементів, необхідних для досягнення стратегічних цілей і вирішення інноваційних завдань, які з них витікають. Існуючі в економічній літературі визначення цього поняття в основному не мають радикальних розбіжностей. Проте, у багатьох дослідженнях автори концентрують свої зусилля на вивченні окремих складових інноваційного потенціалу, тому інколи визначення цього поняття мало співвідносяться між собою. Загалом можна виділити, що інноваційний потенціал – це сукупність кадрових, матеріально-технічних, інформаційних та фінансових ресурсів, що обслуговуються відповідною інфраструктурою, призначених для реалізації нововведень [2, с. 45].

Сучасні науковці, досліджуючи проблеми інноваційного розвитку, приділяють велику увагу визначенню сутності і змісту такого поняття як інноваційний потенціал підприємства, який є відносно новою категорією в економічній науці. Тому в сучасній економічній літературі можна знайти багато різноманітних трактувань цього поняття. Інноваційний потенціал підприємства є комплексною характеристикою спроможності підприємства до інноваційної діяльності. Це поняття є концептуальним відображенням феномену інновацій. Зовсім недавно воно ввійшло до числа термінів економічної науки як економічна категорія, але в сучасній економічній літературі, у тому числі й українській, відсутнє однозначне його визначення. У наукових працях цей термін вживається, як правило, операційно при розв’язанні інших науково-пізнавальних завдань. Іноді поняття “інноваційний потенціал” отожднюється з науковим, інтелектуальним, творчим та науково-технічним потенціалом [3, с. 6].

Проблеми аналізу інноваційного потенціалу України досліджуються багатьма провідними вітчизняними науковцями в контексті загального інноваційного розвитку національної економіки, але в їх роботах не застосовується комплексний підхід до висвітлення теоретичних питань інноваційного потенціалу, а оцінка його становища подається на базі окремих елементів. Дискусія відносно питання визначення сутності інноваційного потенціалу зводиться, головним чином, до виявлення його елементів. Дослідники ще не дійшли однозначного висновку відносно структури інноваційного потенціалу та методів його оцінки [2, с. 45].

Проблематика інноваційного потенціалу піднімалася в роботах таких сучасних науковців, як В. Стадник, М. Йохна, П.Н. Завлін, С.Д. Ільєнкова, Н.І. Лапін та інших. У результаті в економічній думці сформувався майже полярні погляди з цього приводу. Так, В. Стадник, М. Йохна причиною низької результативності інноваційних процесів в Україні вважають втрачений науково-технічний потенціал [4, с. 16]. І. Шовкун, Б. Маліцький, О. Попович, Б. Грінюв, В. Гусев виділяють численні негативні тенденції, що значно послаблюють інноваційний потенціал держави. Більш оптимістичної позиції дотримуються О. Лапко, В. Александрова, Л. Антонюк, А. Поручник, В. Савчук [5, с. 373–391; 5], які, вивчаючи науково-технічну діяльність країни, наводять певні перемоги української науки та виробництва. Позиції щодо існування досить високого рівня національного науково-технічного потенціалу дотримуються А. Гальчинський, Геєць, В. Кінах, В. Семиноженко [1, с. 180].

Слід виділяти точку зору Д.І. Кокуріна [6], який відзначає, що до розгляду сутності інноваційного потенціалу слід підходити як до економічної категорії, котра є ієрархічно організованою системою понять, що знаходяться на різному рівні наближення до сутності потенціалу. При цьому в понятті, яке розглядається, розкривається сукупність не первинних категорій, а таких, що логічно впливають, тобто субординованих і координованих між собою залежно від економічних відносин, які вони відображають. Саме це і характеризує багаторівневу сутність інноваційного потенціалу.

У цьому визначенні сконцентровано сукупність інноваційних ресурсів, їх цільову спрямованість (задоволення потреб), а також враховано фактор інноваційного середовища. Отже, цей підхід до визначення інноваційного потенціалу підприємства найповніше розкриває сутність цієї економічної категорії [1, с. 180].

Існують різні підходи до тлумачення поняття інноваційного потенціалу, але всі автори зазначають, що це складна, динамічна система, яка формується із багатьох компонентів. Одні автори роблять наголос на наявності ресурсів, інші на можливості їх використання. Але більшість керується так званним ресурсним підходом, тобто уявляє інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, виділяючи найчастіше такі його елементи, як кадрова, інформаційно-технологічна, організаційна й матеріально-технічна складові. Окремо можна виділити фінансові ресурси, які забезпечують умови реалізації інших елементів і виконують роль їх кількісної оцінки. Усі складові частини мають бути узгоджені між собою і виконувати певні функції згідно з механізмом їх використання.

Цілі статті полягають у дослідженні питань формування, управління та аналізу структури інноваційного потенціалу підприємства. Перед проведенням аналізу слід детально розглянути та охарактеризувати складові елементи структури інноваційного потенціалу підприємства.

Інноваційний потенціал слід розглядати як складну динамічну систему, яка є основою для загального економічного потенціалу підприємства. Можна вважати, що інноваційний потенціал є лише складовою загального економічного потенціалу підприємства, проте з іншого боку, кожна зі складових потенціалу підприємства забезпечує його інноваційну складову [7, с. 133–134, 8, с. 46].

Ринковий потенціал – відображає рівень відповідності можливостей підприємства зовнішнім ринковим потребам інновацій, які генеруються ринковим середовищем. Про послаблення ринкової складової інноваційного потенціалу свідчать: зменшення частки ринку, займаної підприємством; ослаблення конкурентних позицій і здатність протидіяти конкурентному тиску; зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін ситуації на ринку, відставання від вимог ринку і т.д.

Інтелектуальний потенціал – визначає можливості генерації і прийняття ідей і задумів і доведення їх до рівня нових технологій, організаційних і управлінських рішень. Негативні впливи на дану складову спричиняють: відтік провідних висококваліфікованих працівників, що призводить до послаблення інтелектуального потенціалу підприємства; зниження питомої ваги інженерно-технічного персоналу і науковців у загальній кількості працюючих; зниження винахідницької і раціоналізаторської активності; зниження освітнього рівня працівників, і особливо апарату управління і т.п.

Науково-дослідний потенціал – відображає спроможність підприємства до проведення досліджень з метою перевірки можливості використання у виробництві нової продукції.

Кадровий потенціал – забезпечується фаховою підготовкою персоналу підприємства. До основних негативних впливів відносять: відтік кадрів; плінність кадрів; фізичне старіння кадрів, старіння їх знань і кваліфікації; низька кваліфікація кадрів; суміщення основної діяльності з роботою в інших організаціях, і як наслідок – низька віддача працівника і можливий вихід конфіденційної інформації за межі підприємства.

Організаційно-управлінський потенціал формує ефективну структуру управління підприємством, забезпечує своєчасність адаптації кадрів для розробки нововведення, а також являє собою налагоджені зв'язки між підрозділами підприємства для реалізації інноваційної стратегії.

Маркетинговий потенціал – наявність методики та технології управління маркетингом, необхідної для реалізації та просування нововведення.

Виробничо-технологічний потенціал – характеризує матеріально-технічний стан підприємства та наявність виробничо-технологічного забезпечення, необхідного для виробництва нововведення, а також здатність підприємства швидко переорієнтувати виробничі потужності та налагодити виробництво нової продукції.

Фінансовий потенціал – наявність фінансових ресурсів для виробництва нових чи покращених видів продукції, послуг та ін. Оцінка фінансового потенціалу дає можливість проаналізувати фінансову стійкість підприємства до інноваційного розвитку та визначити його інноваційну стратегію.

Високі інноваційні можливості підприємства характеризуються його високою забезпеченістю власними ресурсами. Реалізацію стратегії інноваційного розвитку таке підприємство може здійснити без залучення зовнішніх коштів. Середні інноваційні можливості підприємства характеризуються нормальною фінансовою забезпеченістю виробництва необхідними ресурсами. Для ефективного залучення технологій на цьому виробництві потрібно використовувати деякий обсяг позикових засобів. Підприємством з низькими інноваційними можливостями можна вважати таке, фінансова підтримка поточних виробничих запасів і витрат якого задовільні, проте для реалізації стратегії інноваційного розвитку потрібне залучення значних фінансових ресурсів із зовнішніх джерел.

На основі виділених структурних складових інноваційного потенціалу та визначених показників в рамках кожної складової можна зробити висновок про стан інноваційного потенціалу підприємства.

Оцінювати інноваційний потенціал підприємства пропонуємо за такими складовими [2, с. 47]:

1) оцінка інноваційного рівня виробництва (визначення обсягів і якості ресурсів підприємства, в тому числі: вартості основних виробничих і невиробничих, а також оборотних фондів та матеріальних запасів його здатності до оновлення продукції, зміни технології, впровадження нововведень);

2) оцінка фінансового стану виробництва;

3) оцінка кадрової та організаційної складової інноваційного потенціалу (аналіз освітнього, кваліфікаційного, психологічного і мотиваційного потенціалів персоналу, здатного до розробки нової продукції та чисельності зайнятих інноваційною діяльністю);

4) оцінка НДДКР (патентів, ліцензій, інформація, технологія, ноу-хау);

5) оцінка маркетингу (наявність методики та технології управління маркетингом).

Для вдосконалення управління інноваційною діяльністю на підприємстві, розробки системи заходів з організації і реалізації інноваційних проектів, фінансування та планування обсягів витрат на інновації необхідно мати достовірну оцінку інноваційного потенціалу виробництва, визначати його рівень, а також визначити ефективність його використання. Підприємство зможе успішно реагувати на ринкові зміни тільки в тому випадку, якщо воно має достатньо розвинений інноваційний потенціал. Причому інноваційна стратегія підприємства має ґрунтуватися на компетентній оцінці його інноваційного потенціалу.

Підбиваючи підсумок у розгляді зазначеного питання, важливо наголосити, що розв'язання проблеми інноваційного розвитку може значно вплинути на подолання негативних явищ перехідного періоду. Передую-

мовою та важливою складовою будь-якої інновації є інноваційний потенціал, тому кожному суб'єкту господарювання необхідно знати і розуміти теоретичні основи, закономірності процесу формування, структуру, джерела зростання, методи оцінки та напрями його ефективного використання. Вільне володіння цими питаннями дасть змогу об'єктивно оцінювати свої можливості, розробляти нові напрями інноваційної діяльності та формувати ефективну стратегію інноваційного розвитку.

Література

1. Писарева М. Інноваційний потенціал України : оцінка стану та перспективи реалізації / М. Писарева // Економіка. – 2006. – № 10. – С. 180–184.
2. Ганієва А. Р. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / А. Р. Ганієва // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 5. – С. 45–51.
3. Іванілов О. С. Інноваційний потенціал підприємства / О. С. Іванілов, О. М. Таряник // Економіка, фінанси, право. – 2004. – № 12. – С. 5–7.
4. Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – К., 2005. – 400 с.
5. Лапко О. О. Науково-технічний потенціал та його розвиток / О. О. Лапко, В. П. Александрова // Економіка України : стратегія і політика довгострокового розвитку. – К., 2003. – 421 с.
6. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / Д. И. Кокурин. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 356 с.
7. Капітан І. Б. Формування структури інноваційного потенціалу підприємств й управління його розвитком / І. Б. Капітан // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12 – С. 130–137.
8. Ситницький М. В. Вплив інноваційного потенціалу на стратегічну гнучкість підприємства / М. В. Ситницький // Статистика України. – 2007. – № 1. – С. 43–47.

УДК 311:336(075.8)

М. А. ЖМАЙЛО

Донецкий национальный университет

ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЕ КРЕДИТОВАНИЕ В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

У статті розглянуто розвиток споживчого кредитування в Україні з часів проголошення незалежності. Систематизовано основні напрями використання споживчого кредиту. Запропоновано власне визначення сутності споживчого кредиту. Виконано прогноз обсягів кредитування на споживчі цілі.

In the article the development of the consumer crediting in Ukraine from proclamation of independence is considered. The basic directions of the use of consumer credit are systematized. New definition of consumer credit is offered. The prognosis of volumes of consumer crediting is executed.

Актуальность. Банковский рынок Украины, как один из важнейших элементов финансового сектора страны, сделал стремительный рывок, развиваясь рекордными темпами с начала XXI столетия. Несмотря на политическую нестабильность в государстве, прослеживались позитивные тенденции развития украинского рынка банковских услуг, возросла его значимость для экономики.

Особенности развития финансовой системы Украины привели к тому, что именно на коммерческие банки легла основная нагрузка перераспределения денежных ресурсов. Основным инструментом перераспределения стал банковский кредит, в результате чего кредитная деятельность приобрела для банков фундаментальное значение. Развитие банковского кредитования является необходимым условием стабильного функционирования всей банковской системы и обеспечения экономического роста государства.

В процессе формирования Украины как независимого государства происходило становление ее банковской системы. В советское время банковская система не была самостоятельной, так как на территории современной Украины действовали, главным образом, филиалы союзных банков, которые входили в централизованную банковскую систему СССР. В марте 1991 г. Верховной Радой был принят ЗУ “О банках и банковской деятельности” [1], который определял, что основным видом деятельности банковского учреждения является кредитование, одной из форм которого позже стал потребительский кредит. Стабильность в доходах населения, наличие широкого ассортимента товаров и услуг, предложение со стороны банков оказать помощь в получении этих благ способствовали стремительному росту потребительского кредитования в Украине.

Исследованию теоретико-методологических основ кредитования посвящены работы многих отечественных и зарубежных ученых: Алпатова Г. [2], Ковалевой А. [3], Лаврушина О. [4], Савлука М. [5], Стойко О. [6] и др. В основном рассмотрены сущность кредитования, его структура, основные принципы и функции, экономические границы кредита, а также виды и формы кредита.